

Роль інформаційних ресурсів у забезпеченні ефективності судової економічної експертизи

Альона Скалозубова

науковий співробітник лабораторії економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6246-186X>, e-mail: sudexpert21@gmail.com

Тетяна Ратушна

науковий співробітник лабораторії економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1743-598X>, e-mail: rts84@ukr.net

Інна Братчина

науковий співробітник лабораторії економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3149-6512>, e-mail: bratchinna@gmail.com

Матеріал присвячено дослідженню ролі інформаційного забезпечення в судовій економічній експертизі, розкрито етапи її організаційної технології, схарактеризовано джерела даних і необхідність цифровізації для підвищення ефективності експертної діяльності.

Ключові слова: інформація; забезпечення; судова економічна експертиза; документ; цифровізація.

Information Support of Forensic Economic Expertis

Alona Skalozubova, Tetiana Ratushna, Inna Bratchyna

The material is focused on the study of the role of information support in forensic economic examination, highlights the steps of its organizational technology, characterizes the data sources and the need for digitalization to improve the efficiency of expert activity.

Keywords: information; support; forensic economic examination; document; digitalization.

У сучасних умовах розвитку правової держави та зростання ролі судочинства особливого значення набуває якість та обґрунтованість судових рішень. Одним із ключових чинників забезпечення такого рівня правосуддя є здійснення професійної експертної діяльності, зокрема проведення судової еконо-

мічної експертизи. Цей вид експертизи дає змогу ґрунтовно дослідити фінансово-господарські процеси, перевірити економічну доцільність певних операцій, визначити відповідність облікових і податкових документів чинному законодавству. Отже, висновки судового експерта-економіста часто відіграють

визначальну роль у прийнятті правових рішень, що мають значні соціальні й економічні наслідки.

Організаційна технологія проведення судової економічної експертизи охоплює кілька етапів:

- підготовку до експертизи, отримання матеріалів;
- аналітичне опрацювання даних;
- складання висновку та представлення результатів.

На кожному із цих етапів експертові потрібна точна, повна, достовірна інформація. Законотворець визначає інформацію як будь-які відомості і/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Водночас документ визначено як матеріальний носій, що містить таку інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання в часі та просторі [1].

У науковому контексті інформаційне забезпечення судово-експертної діяльності розглядають як сукупність організаційних, управлінських і правових заходів, спрямованих на відбір, зосередження та систематизування необхідних знань із різних галузей і джерел експертної практики, що в результаті формує інформаційні ресурси, необхідні для виконання експертних завдань [2, с. 103]. Особливе значення для проведення економічного дослідження має якість даних, що їх надають судовому експертові-економістові: вони мають бути актуальними, достовірними й відображати реальний стан об'єкта дослідження. Переконані, що сучасна судово-експертна діяльність загалом

і судова економічна експертиза зокрема неможливі без якісного інформаційного забезпечення.

Одним із важливих аспектів інформаційного забезпечення є його комплексність. Це означає, що судового експерта-економіста потрібно забезпечити широким спектром даних: бухгалтерської, фінансової, податкової документації тощо, що створює базу для точного дослідження об'єктів експертизи. Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень передбачено, що для проведення судової економічної експертизи судовому експертові-економістові *«слід надати документи бухгалтерського та податкового обліку, які містять вихідні дані для вирішення поставлених питань. Такими документами можуть бути прибуткові та видаткові накладні, податкові накладні, ордери, звіти матеріально відповідальних осіб, картки складського обліку, касові книжки, матеріали інвентаризації, акти ревізій, табелі, наряди, акти приймання виконаних робіт, трудові договори, розрахункові платіжні відомості, випуски банку, платіжні доручення і вимоги, договори про матеріальну відповідальність, накопичувальні (оборотні) відомості, реєстри бухгалтерського обліку (журнали-ордери, меморіальні ордери, картки субконто та інші за балансовими рахунками), головні книги, реєстри податкових накладних, податкові декларації, баланси та інші первинні і зведені документи бухгалтерського та податкового обліку і звітності»* [3]. Водночас

згідно зі ст. 20 Закону України «Про судову експертизу», яким урегульовано здійснення судово-експертної діяльності, підприємства, установи, організації (незалежно від форми власності) зобов'язані надавати державним спеціалізованим установам таку інформацію на безоплатній основі [4].

Сучасна практика демонструє, що значна частка такої інформації існує в електронній формі, що зумовлює потребу у відповідному технічному та програмному забезпеченні для її опрацювання. Зважаючи на зростання обсягів цифрової інформації, роль сучасних інформаційних систем і технологій стає визначальною для організації ефективного експертного процесу. У контексті цифровізації правової системи ці інструменти вже стали необхідністю. Саме тому організаційна технологія проведення судової економічної експертизи має спиратися не лише на правову базу та методичні рекомендації, а й на інтеграцію новітніх технічних рішень, адже сьогодні ефективна експертна діяльність є неможливою без застосування сучасних інформаційних технологій, програмного забезпечення для опрацювання даних та електронного документообігу. Це своєю чергою створює нові вимоги до рівня підготовки судових експертів-економістів і якості організації експертного про-

цесу, у якому інформація перетворюється на ключовий ресурс для прийняття обґрунтованих рішень.

Отже, судова економічна експертиза є важливим інструментом у розв'язанні складних фінансово-господарських питань, що виникають у процесі судового розгляду справ. Організаційна технологія проведення судової економічної експертизи є складним багаторівневим процесом, успішне виконання якого залежить від якості, повноти та своєчасності наданої інформації. Інформаційне забезпечення є не просто інструментом, а базовою умовою ефективності експертної діяльності загалом і судової економічної експертизи зокрема. Його комплексність, системність і цифрова адаптація є запорукою об'єктивності й обґрунтованості експертного висновку. Особливої актуальності набуває впровадження сучасних інформаційних систем, що сприяють підвищенню швидкості, точності й безпеки опрацювання даних. Судова економічна експертиза як невід'ємний елемент судочинства потребує постійного оновлення підходів до інформаційного забезпечення (з урахуванням змін у нормативному полі, технологічному середовищі та суспільних потребах). Тільки за таких умов вона повною мірою виконуватиме свою функцію — сприяти реалізації принципів правової держави.

Перелік джерел посилання

1. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
2. Костюк Н. П., Степанець Д. С. Проблеми інформатизації процесу правозастосування. *Криміналістичний вісник*. 2016. № 1 (25). С. 102—108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krvvis_2016_1_19 (дата звернення: 28.03.2025).

3. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення 08.04.2025).
4. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 28.03.2025).